

**TURİZM-TEMELLİ GİRİŞİMCİLİĞİN GELİŞİMİNDE YEREL VE MEKÂNSAL
DİNAMİKLERİN GÖREME(NEVŞEHİR-KAPADOKYA) ÖRNEĞİNDE ANALİZİ**
**AN ANALYSIS OF LOCAL AND SPATIAL DYNAMICS IN THE EMERGENCE OF
TOURISM-BASED ENTREPRENEURSHIP IN THE CASE OF GOREME-
NEVSEHIR/TURKEY**

Doç. Dr. Kübra CİHANGİR ÇAMUR
Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü
ccamurster@gmail.com

Yrd. Doç. Dr. Emine CİHANGİR
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksekokulu

ÖZ

Turizm sektörünün iki ana bileşenini büyük ölçekli turizm firmaları ve yerel turizm girişimcileri oluşturmakta ve ürettikleri hizmet ve geri beslemeyle ekonomiyi ve birbirlerini çok yönlü desteklemektedirler. Her ne kadar, büyük firmalar turizm gelirlerinde en büyük paya sahip olsalar da coğrafi ve yerel koşulların girişimciliği etkileyen önemli etmenler olduğu, turizm girişimciliğinin ölçek ve türlerinin değişiminde, turizm sektörünün büyümesinde önemli etkiler oluşturduğu giderek artan biçimde tartışılmaya başlayan konulardır. Bu çalışmanın önermesini turistik destinasyonların yerel ve özgün coğrafi koşullarının, ekonomik aktörler arasındaki etkileşimin, yerel bilgi birikiminin ve yerel öğrenme süreçlerinin, yerel girişimcilik ortamı yaratarak, büyük ölçekli turizm firmaları ve turizm zincirlerine ek olarak turizm endüstrisinin gelişimi ve büyümesinde etkili oldukları oluşturmaktadır. Bu önerme çerçevesinde, turizm temelli yerel girişimcilikle kayda değer bir gelişmenin gözlemlendiği, eşsiz doğal, tarihi ve arkeolojik bileşenleri bünyesinde barındıran Kapadokya Bölgesi Nevşehir ili Göreme yerleşmesinde “*turizm temelli girişimcilik yapısı ile bu girişimciliği etkileyen sosyo-ekonomik, kültürel ve mekânsal içeriğin çözümlenmesi*” yerel turizm girişimcileri ve otel temsilcileriyle yapılan derinlemesine görüşmeler ve anket yöntemine dayalı bir araştırma ile gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Turizm Girişimciliği, Yerel Turizm Dinamikleri, Göreme-Nevşehir-Kapadokya-Türkiye, Turizm Planlama Politikası.

ABSTRACT

Large-scaled tourism firms and local tourism entrepreneurs are the two main suppliers and shareholders of the tourism economy since they upsurge each other in different ways by providing feedback and creating new services, which certainly sell in a well-organized market. Although large scaled touristic firms hold the biggest share in tourism revenues of countries, it has started to be discussed that local tourism entrepreneurships have also been very effective in stimulating the growth of tourism industry as a whole. The thesis of this study is that the local and unique geographic conditions of touristic destinations, the interaction between economic actors, local know-how creation, and local learning processes are mutually effective in unique and irreplaceable improvement of tourism industries by means of local entrepreneurships when compared to large scaled tourism firms and tourism chains. In this context, Goreme as one of the developed and a well-known domestic and international touristic destination of the Nevşehir province of Cappadocia Region which is located at Central Anatolia-Turkey has been selected as the case study area with its unique natural, historical and archeological values. In the scope of the study, qualitative interviews and questionnaires were conducted with local tourism entrepreneurs and touristic hotel representatives that operate in Goreme-Nevşehir.

Keywords: Tourism Entrepreneurship, Local Dynamics of Tourism, Goreme-Nevşehir-Cappadocia-Turkey, Tourism Planning Policy.

Giriş

Turizm girişimciliği ve küçük firmalara olan ilginin artması bu konuyla ilgili çalışma gündemini 1980ler’den başlayarak ve özellikle 2000’li yıllarda genişletmiş, *girişimcilik kültürü kavramı, turizm bölgelerindeki küçük firma dinamikleri ve ilişki ağlarının önemi ve yaşam tarzı girişimcilere yönelik çok sayıda çalışmanın yapılmasının altyapısını oluşturmuştur* (Shaw, 2014:122).

Göreme yerleşimi sahip olduğu değerler ve ulaştığı turizm gelişimi temelinde “*turizm temelli girişimcilik*” olarak tanımlayabileceğimiz girişimcilik göstergelerinin ortaya konulabileceği, ekonomik, sosyal, kültürel ve özellikle mekansal boyutlarındaki çözümlenmeler için uygun bir

laboratuvar oluşturmaktadır. Çalışmanın yerel turizm girişimciliğinin anlaşılmasına ve bu faaliyetlere ilişkin sorunların çözümünde etkili olacak merkezi-yerel kurumsal ve sosyo-ekonomik içeriğin tartışılmasına/geliştirilmesine yönelik sonuçlar üretmesi beklenmektedir.

Kavramsal Çerçeve

Girişimcilik kavramı temel ve yaygın olarak ekonomi ve işletme disiplinlerince kullanılmaktadır. Turizm sektörü çalışmalarında *girişimcilik*, “*iktisadi mal veya hizmet üretimi için üretim faktörlerinin bir araya getirilmesiyle ekonomik fırsatların yeni değerlere dönüştürüldüğü organizasyonun oluşturulmasıdır*” tanımına uygun olarak, yaygın olarak ölçek, istihdam, kapasite artışı, verimlilik vb. niceliksel ölçme-karşılaştırma çözümlerine odaklanılmaktadır. Bu nedenle turizm çalışmalarındaki kavramsal zorluklar arasında çoğunlukla ekonomi, işletme ve mobilite temellerinde oluşturulan disiplinlerarası turizm parametrelerinin tanımlanması bulunmaktadır. Turizm’in disiplinlerarası bir araştırma alanı olarak çalışılmasındaki zorlukların yanı sıra, bu durum teori inşası için paylaşılan ontolojik ve epistemolojik temellerin de oluşmamasına neden olan bir zayıflığa da yol açmaktadır (Hall vd., 2014:3). Turizm konusunda yapılan literatür taraması alanda istihdam odaklı araştırmaların hakim olduğunu, pazarlama, ekonomi, işletme ve coğrafi perspektifteki konuların ön plana çıktığını göstermektedir.

“Turizm girişimciliği” ya da “turizm temelli girişimcilik” ise 2000’li yıllarla birlikte üzerinde daha çok çalışılmaya başlanan yeni bir kavramsallaştırma alanı olarak belirmektedir. 20. Yüzyılın son çeyreğindeki teknolojik ilerlemelerin tetiklediği sosyo-ekonomik değişim ve dönüşümlere paralel yaşanan küreselleşme sürecinden turizm sektörünün etkilenme biçimleri de (talep artışı, sunumda çeşitlenme, vd.) üzerinde durulması gereken bir içerik arz etmektedir. 1980’lere kadar turizmin yol açtığı ekonomik gelişme, turizm alanlarının geleneksel “deniz- kum- güneş” ağırlıklı kitlesel turizm faaliyetlerine dayalı olarak dar çerçevede pazarlanmasını içerirken 1980’den sonra uluslararasılaşma sürecinin artması, yeni ulusal ekonomilerin turizme açılmasıyla dünyanın ikinci küresel sektörü turizm olmuştur. Gelişen ulaşım ve iletişim sistemlerinin seyahat zamanını ve maliyetini azaltması, iş yolculuk sayılarının artması, sosyal kazançların turizmin gelişmesini ve uluslararasılaşma sürecini hızlandırması söz konusudur. Bu süreçte, turizm yerel yönetimlerin ekonomik gelişme stratejilerinin önemli bir parçası olmuştur (Erdoğanaras ve Öztürk, 2016:149). Turizm endüstrisi ise gelişmekte olan ülkelerin ihracatlarını artırmada en umut verici sektörlerden birisi haline gelmiştir. Ek olarak, turizme harcanan her dolar, hane gelirlerindeki ve ulaşım altyapısındaki olumlu gelişmenin gezme, görme, yeme, içme vd. turizm çeşitlerine olan talebi büyütmesi ve doğa-tarih-kültür kaynaklı mevcut altyapıdan yararlanmasından dolayı karşılaştırmalı olarak düşük başlangıç maliyetlerine ihtiyaç duyulmasıyla, sektör olarak başlangıç aşamasında bir ön bilgi ve eğitim gerektirmemesi gibi özellikleriyle (madencilik, tarım ve finansal hizmetler için elde edilenlerden çok daha yüksek bir katma değer üretir yapıya dönüşmüştür (Tourism Australia Annual Report, 2013-14).

Her ne kadar büyük ölçekli turistik firmalar ülkelerin turistik kazançlarında en büyük paya sahip olsa da (Iakovleva vd. 2012: 434), son yıllarda yerel turizm girişimciliğinin turizm endüstrisini bir bütün olarak büyümeyi teşvik etmede çok etkili olduğu tartışılmaya başlanmıştır. 1970’li yıllarla başlayan çevrenin korunmasına, sürdürülebilirliğe verilen önem post-modern paradigmanın yerel, küçük ve özgüne olan vurgusuyla birleşerek bu alanda yeni bir arz oluşumunun önünü açmıştır. Ortaya çıkan talebe bağlı olarak, bu özelliklere sahip destinasyonlardaki asıl uğraşısı başlangıç aşamasında turizm olmadığı için beklentisi de düşük olan küçük ve örgütsüz girişimciler turizm gelirlerinden daha fazla pay almaya başlamışlardır. Buna yakın içerikte, turizm girişimciliğinin düşük gelirli ve savunmasız gruplara etkisini araştıran çalışmalar da bu konudaki kavramsallaştırmaya yönelik sonuçlar üretmektedir (Goodwin, 2014). Turistik destinasyonların ve yerel-coğrafi özelliklerin, büyük ölçekli turizm firmaları ve turizm zincirleri ile karşılaştırıldığında turizm endüstrisinin gelişimindeki olumlu etkisi öncelikle teklik, yaratıcılık, özgünlük bileşenleri ile açıklanmakta (Malecki, 2000: 117), ekonomik aktörler arasındaki etkileşim, yerel bilgi birikimi oluşturma ve yerel öğrenme süreçlerinin etkileri, mekan-insan etkileşimi, sürdürülebilirlik, kültürel dirençlilikte de önemli yer tutmaktadır (Malecki, 2009; Tyrrell ve Johnston, 2008; Alaeddinoğlu ve Şeremet, 2016). Farklı büyüklük ve kökenli firmalar arasındaki yatay ve dikey ilişkiler turizm endüstrisinin sürdürülebilirliği için son derece önem taşımasından dolayı, yüz yüze ilişkiler ve ağ yapıları dikkat çekmektedir (Airey ve Tribe:2014).

“Turizm girişimciliği” ve “turizme dayalı yerel girişimcilik” kavramları arasında temel farklılıklar bulunmaktadır. Turizm girişimciliği, küreselleşme ve turizm endüstrisinin ve ekonominin genel dinamikleri (potansiyel-arz-talep, vb.) ile ilgili olarak tartışılmakta (Wall, 1983; Shaw ve Williams, 1998, Smith, 1998), turizm temelli yerel girişimcilik ise *teklik, özgünlük ve yaratıcılık* bileşenleri ile açıklanmaktadır. Khoon ve Hatten (2002: 24) tarafından ise hem girişimin başlangıcında hem de sürdürülebilirliğinde önem arz eden temel bileşenler;

- i. “Ekonomik aktörler arasındaki etkileşim süreçleri,
- ii. Yerel bilgi birikimi oluşturma ve yerel öğrenme süreçleri,
- iii. Farklı büyüklük ve farklı kökenli firmalar arasındaki yatay ve dikey ilişkiler,
- iv. Yüz yüze ilişkiler ve ağlar”,

şeklinde ifade edilmektedir.

Turizm faaliyetlerinin doğrudan mekanda yer alışlarının çalışılmasına ek olarak, girişimcilik yapısı, ağ ilişkileri, toplumsal ve kültürel içeriği şehir bölge planlama ve coğrafya disiplinleri tarafından da çalışılmakta (Koh, 2006; Erdoğanaras ve Öztürk, 2016; Tatar ve Armatlı Köroğlu, 2017, vd.), mekan-insan etkileşimi ve doğal öğrenme süreçlerinin planlama süreçleri ve planlama politikasıyla ilişkisinin tanımlanmasına, yorumlanmasına duyulan gereksinim giderek artmaktadır. Olguların mekânla ilişkisini kurarak, analizlerini gerçekleştiren ve betimleyici olmanın ötesine geçip yorumlayarak ve çözüm önerileri geliştirerek katkı sağlamaya çalışan planlama politikası alanındaki çalışmalar, planlama disiplininin çok sayıda farklı disiplin ile ortak çalışmasını gerektirmekte; bu çalışmalar, ekonomik-sosyal-kültürel bileşenlerin mekânla kurduğu ilişkiyi çözümlenmekte, yeni “çok bileşenli-mekânsal politikaların geliştirilmesinde etkili olabilmektedir. Çok sayıda disiplinin (ekonomi, işletme, coğrafya, şehir ve bölge planlama, sosyoloji, psikoloji, vd.) kendi alanlarına özgü yöntem ve içerikleri ile ele aldıkları bir konu olan turizm sektörü, planlama disiplini için de önemli ve çok güncel bir çalışma alanı sunmaktadır. Planlamanın genelde mekânla, özelde ise ortak paydaya sahip bileşenlerin/dinamiklerin mekânla olan ilişkisini ekonomik, sosyal, çevresel, psikolojik, teknolojik, kültürel ve diğer olası boyutlarıyla incelemesi, planlamayı diğer yaklaşımlardan ayırmakta ve turizm çalışmaları içerisinde farklı bir yere koymaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Alan araştırması kapsamında turizm sektörünün gelişimini sağlayan yerel koşulların girişimciliği etkileyen önemli bir etmen olduğu ve turizm temelli girişimciliğin ölçek ve türlerinin değişiminde önemli etkiler oluşturduğu önermesi çerçevesinde; turizm sektöründe *yerel girişimlerle önemli bir gelişmenin gözlemlendiği Göreme yerleşmesindeki girişimcilik yapısı ve girişimciliği etkileyen faktörlerin incelenmesiyle*, yerel girişimciliğin ve ekonomik gelişmenin sağlanmasına yönelik *yerel girişimcilik bileşenlerinin çözümlenmesi* amaçlanmaktadır.

Turizm-temelli girişimciliğin gelişiminde yerel ve mekânsal dinamiklerin ve yerel turizm girişimciliğinin değerlendirilmesinin hedeflendiği bu araştırmanın sorularını;

- *Turizm girişimciliğinin genel girişimcilik yapısından farklılıkları bulunan, başlangıç sermayesini daha çok bulunduğu konumun özgünlüğünden ve yerel bilgiden alarak genel/kitlese turizme hizmet eden içerikten ayrılan bir yapı sunup sunmadığı;*
- *Ekonomik değişimler ve mekânsal yapının değişimine yol açan müdahalelere ek olarak yerel koşullar ve dinamiklerin, turizm girişimciliğinin ortaya çıkmasında ve gelişiminde etkilerinin neler olduğu* oluşturmaktadır.

Göreme yerleşmesindeki “*turizm girişimciliği yapısı*” ve “*girişimciliği etkileyen yerel dinamik ve faktörlerin analizi*”

- sosyo-ekonomik
- kültürel
- mekânsal

olarak, “*Likert ölçeği de içeren bir anket ve nitel derinlemesine görüşmeler*” yöntemlerini içeren karma tasarıma dayalı bir araştırma ile gerçekleştirilmiştir.

Haziran 2017’de gerçekleştirilen araştırmada 19 anket uygulaması ve dört derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Göreme’de yerel turizmin yazılı olmayan tarihsel gelişimine yönelik sözlü tarih bilgisi bu görüşmeler sonucunda elde edilmiş, likert ölçeği kullanılarak yerel turizm girişimciliğinin tutum ve davranış özellikleri çözümlenmeye çalışılmıştır. Ankete yanıt veren girişimcilerin doğum yerleri % 94.74 Göreme ve %5.26 yakın yerleşimler, nitel derinlemesine görüşmecilerin tümü doğma-büyüme Göremelidir. Böylece yerel bilgi ve deneyimin elde edilmesine yönelik olarak belirlenen hedef kitleye erişim sağlanmış, Göreme turizminin yerele gömülü bilgisi-deneyimi Göremelilerden elde edilmeye çalışılmıştır.

“*Yerel ve Mekansal Dinamiklerin Turizm Temelli Girişimcilik Üzerine Etkileri-Göreme Yerleşmesindeki Girişimcilik Yapısı ve Girişimciliği Etkileyen Faktörlerin Çözümlemesi*” başlığını taşıyan ve “*konaklama tesislerinde işletme sahiplerine ve/veya işletmenin kuruluşu konusunda bilgi sahibi olan üst düzey yöneticilerine uygulanan*” ikisi likert ölçekli 19 sorudan oluşan anket çalışmasında;

- 1- *İşletme Özellikleri*
- 2- *Girişimcinin Özellikleri*
- 3- *Girişimciliğe Etki Eden Faktörler*
- 4- *İşletmenin Yaşadığı Olumsuzluklar*

olmak üzere dört inceleme alt başlığı bulunmaktadır. Çalışmada, tesisin türü, kuruluş tarihi, yatak kapasitesi, tesis büyüklüğü gibi işletme özelliklerine; görev, eğitim düzeyi, cinsiyet, yaş, doğum yeri gibi girişimci özelliklerine; işletmeye nasıl sahip olunduğu, sermayenin nasıl sağlandığı gibi girişimciliğe etkileyen ortam özelliklerine ve girişimin yaşadığı sorunlara yönelik sorulara cevap aranmıştır. İşletmenin yer seçim kriterlerinin değerlendirildiği “*işletmenin bulunduğu adreste yer seçme nedenlerini derecelendiriniz*” ve “*yürüttüğünüz iş kolunun (girişimcilik motivasyonuna etki eden) çekicilik nedenlerini derecelendiriniz*” soruları likert ölçeği kullanılarak beşli derecelendirme ölçümüne tabi tutulmuştur. Bu sorular ile girişimciliğe etki eden faktörler ve yer seçim kriterlerine odaklanılarak çalışmanın hipotezlerinin test edilmesine yönelik bulgulara erişim hedeflenmiştir.

Araştırma Sahası: Göreme (Nevşehir-Kapadokya)Yerleşimi

Göreme yerleşiminin içinde yer aldığı Kapadokya Bölgesi'nin tarihi M.Ö. 3000'lerde yaşamış Asur ticaret kolonileri ve Hititlere kadar gitmektedir (<http://nevsehir.bel.tr>). 1985 yılında UNESCO Dünya Miras Listesi'ne alınan Göreme Milli Parkı ile Kapadokya Bölgesi oğal, tarihi, arkeolojik sit alanları bütünüdür. 1986 yılında doğal sit alanı ilan edilmiştir. *Kapadokya'nın ilk “Çevre Düzeni Planı” Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunca 1976 tarihinde onaylanmıştır.* Bu Plan ile Kapadokya'daki yerleşim merkezleri, arkeolojik ve doğal sit alanları, tarihi sit alanları, tampon bölgeler ve turizme açılacak alanlar belirlenmiştir. Plana göre Göreme'nin içinde yer aldığı Güvercinlik Vadisi'nden itibaren “Doğal Sit Alanı” başlamaktadır. Yörenin görsel bütünlüğünün korunması açısından tampon bölge olarak belirtilen alanlarda, doğal ve tarihi sit alanlarına ilişkin kararlarda belirtilen zorunlu yapılar dışındaki yapılaşmalar kesinlikle yasaklanmıştır. *İmar ve İskan Bakanlığı tarafından ilk çevre düzeni planından beş yıl sonra 1981 tarihinde onaylanan 1/25000 ölçekli Kapadokya Çevre Düzeni Planı ile yapılaşmaya yönelik olarak, yerleşmelerin içinde ve dışında geliştirilecek turizm tesisleri önerilmiştir* (<http://www.kulturvarliklari.gov.tr> ve <http://mehmet-urbanplanning.blogspot.com.tr>). Bölgenin bugünkü konumuna gelmesinin ve turizm girişimciliğinin özellikle yöresel yapılar içinde başlamasının önünü açan ilk plan 1981 onaylı bu çevre düzeni planıdır.

Göreme yerleşimi, Nevşehir ili Merkez ilçesine bağlı küçük nüfuslu bir kasabadır. 2015 ADNKS'ne göre toplam nüfusu 2120'dir. Nüfusu 5000'in altında olmasına karşın, turizmde taşıdığı öneme paralel olarak belediye teşkilatı varlığını sürdürmektedir. Göreme kasabasının eski isimleri “Matiana, Korama, Maccan ve Avcılar”dır (<http://www.wikizero.org>). Göreme yerleşimi, Göreme Açık hava Müzesi olarak bilinen, kayalara oyulu birçok kilisenin yer aldığı Göreme Tarihi Milli Parkı'nın da içinde bulunduğu Kapadokya Bölgesinin eşsiz doğal coğrafi özelliklere sahip beldelerinden birisidir. Nüfus gelişimi incelendiğinde 1990lı yıllarda 2425 olan nüfusun 2000'de 2587

ile en yüksek sayıya ulaştığı ancak 2010'a kadar sürekli azalarak 2100-2120 aralığında değişen bir nüfusta durağanlık kazandığı görülmektedir. Turizm işletmelerinin sayısı bakımından Nevşehir ilinde dördüncü sırada yer almaktadır (<http://www.csb.gov.tr/iller/nevsehir/index>, 2017).

Araştırma Bulguları

Bu bölümde ilk aşamada derinlemesine görüşmelerden elde edilen bulgular ışığında “Göreme Yerel Turizm Girişimciliğinin Gelişme Aşama ve Özellikleri” ortaya konulmaya ve turizmin gelişimi için bir dönemleme çalışması yapılmaya çalışılmıştır. Doğma-büyüme Göremeli dört girişimci ile yapılan nitel araştırma, başlangıçta turizm ve turist ile doğrudan ilişkisi olmayan, küçük nüfuslu ve kendilerini muhafazakar olarak nitelendiren tarım kökenli yerel halkın, “Finlandiyalı Nikolar”ın temelini atmasıyla başlattıkları çekingen pansiyonculuk deneyimini bugün butik otel olarak tanımladıkları girişim türüne taşıdıklarını özellikle vurgulamaktadırlar. Aşağıda sunulan bulgular, yerel turizm girişimciliğine etkisi olduğu nitel görüşmelerde de belirtilen mekansal bileşenlerle birlikte değerlendirilmiş, süreçte yerelin gelişme dinamiklerine ve mekana ilişkin planlar, programlar, teşviklerle ilişki kurularak örülmeye çalışılmıştır.

İkinci aşamada anket uygulamasının sonuçları değerlendirilmiş ve turizmin ve girişimciliğin yapısına yönelik bulgular tartışılmıştır.

Göreme Yerel Turizm Girişimciliğinin Gelişme Aşama ve Özellikleri

i. 1980 Öncesi Dönem

Göreme kasabasında Turizm hareketliliğine yönelik ilk yerel deneyimlerin yeni liberal politikaların Türkiye'yi yeniden biçimlendirdiği 1980li yıllarda (Çamur, 2000) ve ülkenin turizm gelişmesine paralel olarak ortaya çıktığı belirtilmektedir. 1980 öncesi dönemde çok cılız olmakla birlikte ağırlıklı olarak Fransız ve İngiliz turistlerin tekil ziyaretleri başlamıştır. Yörede merkezi ve yerel turizm yatırımı yok denecek kadar azdır. İlk planlama çalışmalarının 1980li yıllarla birlikte başladığı Göreme'nin de içinde yer aldığı Kapadokya Bölgesi daha sonra doğal ve tarihi sit olarak belirlenmiştir. Yörenin taşıdığı potansiyelin hemen hemen yerel tarafından farkında olunmadığı yıllardır. Küçük ölçekli yerel turistik girişimler olarak oniks mermerinden (onyx) üretilen küçük objelerin ve çanak-çömlek satış yerlerinin açılması 1980li yılların hemen öncesine tarihlenmektedir. Bu yıllarda konaklamanın turistik yatak sunumundaki yetersizlik nedeniyle tesis tabanlı olmaktan çok kamping, karavan vb. çözümlerle sağlandığı aktarılmaktadır. 1970li yılların ortasında Göreme bugünkünden farklı altyapı ve üstyapı olanaklarıyla köy- kasaba arası bir yapıya ve 2500 civarında nüfusuyla doğal ve tarihi niteliklerinin ve turizm potansiyelinin yerel ve merkez tarafından karşılıklı olarak farkında olunmayan bir yapıdadır. Planlama ve plan onama yetkisi merkezi yönetimin yetkisindedir.

ii. Doğal ve Tarihi Niteliklerin Farkındalık-Turizm Hareketlerinin Başlangıç Yılları: 1980ler

80 Sonrası Yeni Liberal Ekonomi Politikaları ve yerelin desteklenmesini öngören küresel politikalar, dünyada artan turizm talebi ve turizm gelişme dinamikleri ile birleşmiştir. Bu yıllar mevzuatın da yeniden yapılandırıldığı ve turizmi teşvik düzenlemelerinin uygulamaya geçirildiği yıllardır. Turizm altyapısının oluşturulmasına yönelik devlet teşvikleri ile büyüme ve kar odaklı girişimciliğin ortaya çıkışına yönelik gelişmeler mekana yansımış, Antalya'da hazine arazilerinin tahsisi ile kitle turizmine yönelik deniz-güneş-kum turizmi destinasyonlarındaki konaklama altyapısının oluşumu bu şekilde devlet teşvikleri ile gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte yerelin desteklenmesi sonucunu doğuran küresel turizm hareketleri, yerel özgünlüklere dayanarak, turizmde küçük ve yerel girişimcilik hareketlerinin başladığı ve daha sonra büyüme ve kar hedefli bir girişimciliğe doğru dönüşümün gözlemlendiği Ürgüp, Göreme gibi yerleşimler de turizmin gelişiminden pay almaya başlamışlardır. 1985 yılında fiziki planlama yetkilerinin belediyelere devredilmesi de yerel girişimlerin artışında önemli bir dönüm noktası oluşturmuştur.

Bu değişimler, yerel yöneticilerin Göreme gibi özgün, doğal cazibeye sahip, turizm potansiyeli olan alanlarda, geçmişle kıyaslandığında daha aktif yaklaşımlar benimsediğini, ilk girişimci desteklerinin bu saiklerle ortaya çıktığını işaret etmektedir. Yapılan görüşmelerden birisinde ifade edilen “...80li yılların sonlarıydı. Belediye Başkanı bana geldi, ‘senin yerin çok güzel, neden turizme

başlamıyorsun?’ diye sordu. Ertesi gün çalışmalara başladım ve devamı geldi...” ifadesi buna bir örnek oluşturmaktadır.

1987 yılında, Göreme'nin güneyinde yer alan Uçhisar kasabası yerleşim alanlarının batısında tampon bölge olarak ayrılmış bulunan sahanın da turizme açılması için Turizm Bankası A.Ş. tarafından hazırlanan “Kapadokya Çevre Düzeni Planı Değişikliği”nin Belediye Meclisince uygun bulunması (<http://mehmet-urbanplanning.blogspot.com.tr>) yöre açısından turizme yönelik gelişmelerin hızlandığını göstermektedir. Aynı yıllarda Göreme’de de gelişme öneren planlama çalışmalarının yapılıyor olması 80li yılların ikinci yarısının turizm girişimciliğinin ortaya çıkış koşullarının oluşmasında ve teşvikinde fiziki planlama süreçlerinin belirleyiciliğini göstermektedir.

1986 yılında 40 kurucu üye ile “Göreme Kasabası Turizm Geliştirme Kooperatifi”nin dönemin Valisi önderliğinde kurulmuş olması da (Göreme Telefon Rehberi ve Eski Fotoğraf Albümü, 2015:3) 80li yılların ikinci yarısındaki turizm girişimciliğine yönelik koşulların oluşturulması ve olgunlaştırılmasında merkez-yerel ilişki ağlarının önemine dair bir gösterge oluşturmaktadır.

iii. Gelişme Yılları: 1992-2000 (Hızlı Gelişme Dönemi)

1996 yılında yurt dışından (Lars ve Kylie olarak bilinen işletme) gelen balon turizmi girişimcileri ve Finlandiyalı pansiyoncu çift (Göreme’de Nikolar olarak adlandırılan) geleneksel olarak tarımla uğraşan yerel halkın “*turizmden iyi para kazanılabileceğine*” ilişkin turizm temelli yerel girişimcilik cesaretinin artmasını sağlamış ve bugün kullanılan ve üzerine yeni bilgilerin eklendiği yerel bilgi birikiminin inşasında temel atmışlardır. Bu dönemde 15 otel ve yabancı-yerli uç turizm acentesi ile çok sayıda irili ufaklı yerel bilgi ve kültürün pazarlanmasına dayalı yeme-içme girişimi (kadın işgücüne dayalı gözleme-ayran vb.) restoran faaliyet göstermeye başlamıştır.

iv. Ekonomik Kriz Dönemi: 2001-2002 (Tarımsal İşlere Geri Dönüş)

2001’de Türkiye’yi derinden sarsan ekonomik kriz Göreme’yi de derinden etkilemiştir. Çok sayıda girişimci turizmden hayatını kazanamamaya başlamış, çiftçiliğe geri dönüşle, tarımsal gelir desteğiyle ayakta kalmaya çalışmıştır. Görüşmecilerden ikisinin ifade ettiği “*2001 krizinde herkes yeniden çiftçi oldu*” derken “*herkes*” vurgusu, ekonomik kriz dönemlerinin turizm girişimcisi açısından zorlayıcı olduğunu göstermesi yanında, sermaye birikimi sağlayıcı niteliğinin de sektör genelinde yetersizliğinin bir göstergesini oluşturmaktadır.

v. Turizm Temelli Yerel Girişimciliğin Altın Dönemi: 2003- 2014 (Girişimci Sayısında ve Turizm Gelirlerinde Hızlı ve Yüksek Artış Dönemi)

Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Müdürlüğü desteğinde belediyece yurtdışı fuarlarda Göreme'nin özgün değerleri ve aktivite turizminin (balon, at binme, vadi turları vb.) tanıtılmasının olumlu etkisi görülmekle birlikte asıl etkenin Dünyada ve paralel olarak Türkiye’de hızlı ekonomik büyüme, likidite bolluğunun etkisiyle turist sayısı ve turizm yatırımlarında da büyük gelişme ortaya çıkmıştır.

Bu dönemde turizm belgeli ve belediye belgeli işletme sayısı 350’ye yaklaşmıştır. Bu sayının üçte biri turizm belgeliyken üçte ikisini belediye ruhsatlı, yerel girişim kaynaklı, yerel bağları daha ön planda, küçük ölçekli girişimciler oluşturmaktadır. *Kendilerini butik otel olarak tanımlayan bu işletmeler yıldızları olmamakla birlikte 4 yıldızlı işletmelere yakın hizmet sunumunda bulunmalarıyla, yerele özgü değerleri ve yerel yaşam biçimlerini talebe uygun sunmalarıyla ön plana çıkmaktadırlar.*

1986 yılında 40 üye ile kurularak hizmete başlayan Göreme Kasabası Turizm Geliştirme Kooperatifi’nin üye sayısı 2015 yılında 171 üyeye ulaşmıştır.

vi. Derin Kriz Dönemi: 2015 sonrası (Bölgesel ve Ekonomik Gelişmelerdeki Sorunlarla Eş Zamanlı Kriz -Sürüyor)

Son üç yılda, Ortadoğu Bölgesindeki olumsuz gelişmelerin ülkeyi derinden sarsması, küresel ekonomideki likidite bolluğunun sona ermesinin turizm hareketleri ve yatırımları da kısıtlamasına ek olarak artan terör-güvenlik sorunları, tüm ülkede olduğu gibi Göreme’de de turist sayısını ve turizm yatırımlarıyla birlikte turizmde girişimcilik talebini oluşturan pozitif evreni olumsuz etkilemiş görünmektedir. “*Sultanahmet patlaması ve Japon turistlere saldırı, bıçak gibi kesti turisti*” ifadesi,

turizm sektöründeki hassasiyetin ve gelir kırılabilirliğinin açık bir göstergesidir. Konaklama tesisi inşaat sayısının 2017 yılında 3-4'lü rakamlara düşmüş olması, turizm girişiminin krizlere duyarlılığının işletme ölçeğiyle ilişkisiz olarak tüm bileşenleri etkilediğini ortaya koymaktadır.

Gelinen aşamada 2018 yılı için de çok umut vaat etmeyen turizm sektörü, yerel girişimciler için hızlı yükseliş ve düşüşlere açık yapısıyla, tek gelir kaynağının turizm olmadığı yerelde, özellikle kırsal yapının yaşama devam etmeyi kolaylaştıran destekleyici içeriğiyle de ana akım turizm girişiminden ayrılmaktadır.

Yerel Turizm ve Girişimcilik Yapısı

Göreme'de yer alan ve Göreme Turizm Geliştirme Kooperatifi'ne kayıtlı üyeler üzerinden yapılan çalışmaya göre 2015 yılı kayıtlarında konaklamaya yönelik toplam 126 otel, motel ve pansiyon bulunmaktadır (Göreme TGKR, 2015: 10-23). Bu işletmeler tüm işletmelerin %30'u oranındadır. Araştırma kapsamında *konaklama* dışındaki faaliyetler destek hizmetler kapsamında değerlendirilmiştir. Buna göre yapılan anket uygulaması %15,07 temsil oranına sahiptir.

Tablo 1. Göreme Turizm Geliştirme Kooperatifine Kayıtlı Üyeler ve Faaliyet Kolları

Tesis Türü	Tesis Sayısı	Oran
Otel-Motel-Pansiyon	126	30,1
Kamping	5	1,2
Restoran-Lokanta-Pide Salonu	44	10,5
Cafe-Kahvehane	18	4,3
Disko-Bar	2	0,5
Seyahat Acentası	34	8,1
Araba-Motosiklet Kiralama	16	3,8
Baloncu	21	5,0
Hamamlar	2	0,5
Ulaşım-Transfer-Bilet Satış Ofisi	26	6,2
Halıcı	16	3,8
Hediyelik Eşya Satıcı	43	10,3
Market	16	3,8
Diğer (Eczane, Tabela, Reklam, Döviz Büro, Çamaşırhane, vd)	49	11,7
Toplam	418	100

Kaynak: Yerinde Araştırma

vii. İşletme Özellikleri

Çalışmanın bu aşamasında anket uygulamasının sonuçları değerlendirilmiş ve turizmin ve girişimciliğin yapısına yönelik bulgular tartışılmıştır. Yörede aktif olarak hizmet veren turizm işletmelerinden 19'unda (Göreme Turizm Geliştirme Kooperatifine kayıtlı konaklama hizmeti veren girişimci üyelerin %15'i) uygulanan anket üzerinden yapılan değerlendirmede ortaya çıkan sonuçlar aşağıda sunulmuştur:

Tablo 2: Anket Uygulanan İşletmelerin Türü, Sayı ve Temsil Oranları

Otel	5	% 26.3
Butik otel	3	% 15.8
Pansiyon	8	% 42.1
Belirtmeyen	3	% 15.8
Genel Toplam	19	100

Kaynak: Yerinde Araştırma

İşletmelerin hazırlık süreci oldukça değişkenlik göstermekte, açılış yılları ise belirli dönemlere yığılmaktadır. Girişimlerin %89,5'i 2008 ve sonrasında işletmeye açılmakla birlikte, hazırlık süreçleri dikkate alındığında 2002 sonrası dönem girişimcilik talebinin en yoğun olduğu dönemi işaret

etmektedir. 2003-2014 arasındaki 10-12 yıllık dönem, derinlemesine görüşmelerde de “turizmin altın yılları” olarak değerlendirilmiştir.

Turizm girişimine hazırlık süreci önemli bir aşamayı oluşturmaktadır. Verilen cevaplarda hazırlık aşamasının 6 ay gibi kısa nitelenebilecek süreler ile 10-12 yıl gibi uzun süreçlerden oluşan bir aşama olduğu görülmektedir. Bu durum hazırlık sürecinin tanımsızlığının ve yerelde bu aşamaya yönelik bilgi birikiminin yetersizliğinin ve yerel ve merkezi yönetim süreçlerinin de kurumsallaşmamış olduğunun göstergesidir. Hazırlık sürecinde modun bir yıl, ortalamasının 2,9 yıl olması, görüşme ve anketlerde merkezi ve yerel yönetim ilişkilerinden ve resmi iş süreçlerinden şikayet oranının yüksek olması, girişimcilerin birbirlerinden öğrendikleriyle sektöre girme cesareti gösterdiklerini söylemeleri, hazırlık sürecinin kurumsal yapıyla ilişkisiz olgunlaştığını ve yerel ilişki ağlarının kurumsal yapıdan daha etkili olduğunu söylemektedir.

Tablo 3: Açılış Yıllarına Göre Turizm Girişimine Hazırlık Aşaması

2017	2 yıl, 4 yıl, 3 yıl
2016	8 ay
2015	7 ay, 18 ay, 12 yıl
2014	10 yıl
2014	1 yıl
2012	1 yıl
2013	1 yıl, 6 ay, 1 yıl
2010	5 yıl, 1 yıl
2008	4 yıl
1996	6 ay
1991	2 yıl

Kaynak: Yerinde Araştırma

viii. *Girişimcinin Özellikleri*

Denek yaşlarının 16-75 arasında değiştiği alan çalışmasında ortalama yaş 38.32 olarak çıkmıştır. Son yıllarda yapılan girişimler değerlendirildiğinde ortalama yaş düşmekte, genç ve kadın girişimci sayısında artış görülmektedir. Girişimciler arasında cinsiyet dağılımı %10.53 kadın ve %89.47 erkek oranlarıyla Orta Anadolu'nun muhafazakar yapısının bir aynası gibidir. Bununla birlikte ikinci kuşak girişimcilerin turizm girişimciliğini ilk kuşağa göre yaşam tarzıyla ilişkilendirme oranları yükselmektedir. Kendi mülkünde girişim oranı yüzde yüze yakındır. İlk aşama girişimciler kendi sermayeleri ile işe başlarken, ikinci kuşak olarak niteleyebileceğimiz 2003 sonrası dönemde, Kültür ve Turizm Bakanlığı destek fonlarından yararlanarak girişime başlama oranı yükselmiştir. Ankete yanıt veren girişimcilerin doğum yerleri % 94.74 Göreme ve %5.26 yakın yerleşimlerdir.

ix. *Girişimciliğe Etki Eden Faktörler*

“Yürüttüğünüz iş kolunun (girişimcilik motivasyonuna etki eden) çekicilik nedenlerini derecelendiriniz. (1-Kesinlikle hiç önemli değil 2-Önemli değil 3-Kararsızım 4- Önemli 5-Kesinlikle çok önemli)” sorusuna verilen cevaplar aşağıda tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 4: Turizmde Girişimcilik Motivasyonuna Etki Eden Çekicilik Nedenleri

Kendi işinin yöneticisi olma imkanı sağlaması	75
Yeni insanlarla tanışma, sosyal çevre oluşturma imkanı sağlaması	75
Yaşamak istediğim yerde kalmama imkan sağlaması	72
Maddi getirisinin yüksek olması	66
İlgi çekici ve eğlenceli bir iş olması	66
Yaşam tarzına uygun olması	61
Turizm sektöründe girişimci olmak için mesleki eğitimin zorunlu olmaması (sektöre giriş kolaylığı)	57

Kaynak: Yerinde Araştırma

Burada en yüksek puanı 75 ve 72 ile “yaşamak istediğim yerde kalmama imkan sağlaması”, “kendi işinin yöneticisi olma imkanı sağlaması”, “yeni insanlarla tanışma, sosyal çevre oluşturma

imkanı sağlaması” almıştır. Verilen cevaplarda mülk sahipliğinin %90 oranında ve atadan kalma olduğu dikkate alındığında “yerel değerleri” koruyan, sürdüren bir girişimcilik türü olması nedeniyle turizm girişimciliği diğer girişimcilik türlerinden ayrılmakta olduğu ortaya çıkmaktadır.

Göreme’de “turizm girişimciliğinin yaşam tarzına uygun olması” seçeneğinin en düşük değeri alması önemli bir göstergedir. Muhafazakar olarak tanımlanan bir sosyal yapıya sahip olan Göreme yerel turizm girişimcisi, turizmin bir faaliyet olarak geçmişten gelen yerel değeriyle, dini inancıyla çatıştığını, geleneksel yaşam tarzına uygun olmadığını düşünmekte ancak “yeni insanlarla tanışma, sosyal çevre oluşturma imkanı sağlaması” seçeneğine de en yüksek değeri vererek, “maddi getirisinin yüksek olması”, “ilgi çekici ve eğlenceli bir iş olması” motivasyonlarına da uzak kalamadığının işaretini vermektedir. Bu bağlamda gelenek ile geleceği bağlayan bir girişimcilik türü olmasıyla da turizm girişimciliği diğer girişimcilik türlerinden ayrılmakta, ileriye dönük yüzüyle bu değerler arasında bir iletişim kurulması olanağını içinde barındırmaktadır.

Sonuç ve Tartışma

Çalışma kapsamında, yerel turizm girişimcileri ile derinlemesine nitelikli görüşmeler ve likert ölçeğinin de kullanıldığı anket uygulamasıyla turizm temelli yerel girişimciliğinin yapısal özellikleri, tutum ve davranışları çözümlenmeye çalışılmıştır. Turizm odaklı yerel girişimciliğin turizm endüstrisinin dönüşümüne katkıda bulunan/bulunabilecek özellikleri ve özgün yerel dinamikler arasındaki ilişkiler değerlendirilmiş, yerelde gömülü olduğu varsayılan girişimciliğin özellikle turizm alanında ortaya çıkmasını sağlayan dinamikler ve bileşenler, yerel bilgi birikimi oluşturma ve yerel öğrenme süreçleri, ekonomik aktörler arasındaki etkileşim süreçleri, firmalar arasındaki ilişkiler ve yüz yüze ilişkiler ve ağlar temelinde iki alt bölümde tartışılmış, bulgulara yönelik öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır.

i. Yerel Turizm Girişimciliğinin/Girişimcilerin Sorunları

Turizm girişimciliğinin sorunlarına ilişkin derinlemesine görüşme ve anket sonuçlarından hem dünya ve ülkeden hem de yerelden kaynaklı çok sayıda sorunun yaşandığı belirlenmiştir. Bu sorunlar üç alt bölümde toplanarak, değerlendirilmiştir:

“Terör vb. nedenlerle güven ortamının bozulmuş olmasının turist sayısını ve turizm gelirlerini çok olumsuz etkilemiş olması” önemle üzerinde durulan ilk sorundur. Güven ortamının bozulması yerel kadar, Türkiye, bölge ve dünyanın da önde gelen sorunudur. Terör kaynaklı sorunlara ek olarak Suriye savaşı ile 2010lu yıllarda başlayan ve halen süren mülteciler kaynaklı problemler, turizm sektörünü olumsuz etkileyen faktörlerdendir. Turizmin olmazsa olmazlarından olan güvenli çevrenin oluşturulması ve sürdürülmesi yönündeki adımların atılması aciliyet arz etmektedir ve yerel turizm girişimciliğinin de büyük ölçekli ve kitle turizm yatırımlarına benzer desteklerle ayakta tutulması yönündeki politikalara gereksinim duyulduğunu göstermektedir. Ancak yerel turizm girişimciliğinin büyük ölçekli turizmden ayıran ve nitel görüşmelerde ortaya çıkan özgün tarafı *“kriz dönemlerine daha dayanıklı ekonomik ve toplumsal yapısıdır”*. Bu tür destinasyonlarda tarımsal işlevlere geri dönüş olanağının hazırda tutulması ve alan araştırmasında ifade edilen *“2001 krizinde herkes yeniden çiftçi oldu”* açıklaması, yerel turizm girişimciliğine ve sürdürülebilirlik kavramsallaşmasına katkı sunabilecek bir içerik taşımaktadır. *Kırılgan dönemler için önemli bir tutunma mekanizması olarak kendini gösteren bu esnek yapının korunmasına ve sürdürülmesine yönelik merkezi/syerel “politika, strateji, plan kararları ve teşvik sisteminin oluşturulması” önem arz etmektedir.*

İkinci sorun alanını *“benzer işletmelerin sayısındaki plansız/ öngörüsüz artışın neden olduğu gelir düşmesi”* ve *“turizmi pazarlama yöntem ve tekniklerinin geliştirilememesi; kısa sürede çok kazanma isteğinin sürdürülebilir turist sayısını ve turizmin geleceğini olumsuz etkilemesi”* ve *“turizm girişimciliğinin herhangi bir yetkinlik-belge gerektirmemesinin neden olduğu kalite yetersizliği; sektörler arası destek olmaması (otellerin, restoranların sonunu getirmesi, bu nedenle yerel yeme-içme işletmelerinin sürdürülememesi örnek olarak verilmiştir) sorunları, “bütüncül turizm ve turizm girişimciliği politikasının bulunmaması, yetersiz kalması”* sorunları oluşturmaktadır. Bu bağlamda her ne kadar “Türkiye Turizm Stratejisi 2023”te “koruma kullanma dengesi, noktasal ve tekil olmayan entegrasyona dayalı yaklaşım, vb.” (<http://www.kultur.gov.tr>) konulara vurgu yapılmış olsa da, geçen on yıllık sürede ülkenin tümünde *“bütüncül yaklaşımla planlama”, “taşıma kapasitesi ve talep eşleştirmesine”* yönelik çalışmalar yetersizdir ve bölgeler tek tek ve kendi lokal dinamikleri

çerçevesinde gelişmektedir. Derinlemesine görüşmelerde belirtilen “herkesin aynı pastadan pay almak istemesi” ve yerel mimari örneklerin restorasyonuna Kültür ve Turizm Bakanlığınca verilen teşvik politikaları sonucunda bir sunum bolluğu, turizmde aynışma sorunu yaşandığı ve yatak kapasitesinin büyüdüğü belirtilmiştir. Normal koşullarda bu sunum bu kadar hızlı bir krize dönüşmeyebileceken, 2014’de başlayan derin kriz dönemi bu olumsuz tablonun ortaya çıkmasını hızlandırmıştır. Zincir otel mantığıyla hareket eden yerel girişimcilerin bu kriz döneminden çok olumsuz etkilendiği, Göreme’de ilk kez hiç açılmayan turistik tesisler bulunduğu belirtilmiştir. Bu sonucun oluşmasında merkezi ve yerel yönetimlerin planlar ile önerilen gelişme stratejilerine popülist yaklaşımlarla uzak durması da rol oynamaktadır. Sadece işletme sayısını artırmaya yönelik politikaların yerini işletme sürecini de kontrol eden ve destekleyen, sigortalama vb. sistemlere geçişi öngören, risk analizi ve sosyo-ekonomik-mekansal dirençlilik temelli politikaların benimsenmesi gerekmektedir.

“Özgün yerel değerleriyle turizmden önemli gelir kazanan bu coğrafyada doğal ve kültürel değerlerin korunmasına/ saklanmasına/ sürdürülmesine önem/ özen gösterilmemesi” ve “bunun farkında olarak mevcut duyarız yapının sürdürülmesi”, çalışmanın üçüncü grup bulgularındandır. Yerel girişimcilerin özgünlükten kazanıldığı ve mevcut yaklaşım ve girişimler ile girişimcilik yapısının bu kazanca zarar verdiği/verceğinin farkında olması önemli bir aşamadır. Koruma ve sürdürülebilirlikle ilgili aşılması en güç sorunu yerel halkın değerlerinin farkında olmaması oluşturmaktadır. Geline aşamada, koruma bilinci ile hareket eden, sorun ortaya çıkmadan önlemini alabilen, pro-aktif olarak tanımlayabileceğimiz girişimcilik yapısına yönelmesi sonucunu doğurabilecek olan bu sorun hakkındaki farkındalık, doğal ve özgün değerlerin bundan sonraki aşamada korunmasında ve geleceğe taşınmasında, turizmden kazanılan katma değer in yükseltilmesinde bir umut olarak yorumlanabilir. Bu altyapının üstüne inşaa edilmesi gerekenlerin belirlenmesi ve uygulanması sürecinde hem yerel hem de merkezi yönetimlere önemli görevler düşmektedir.

ii. Yerel Turizm Girişimciliğinin Sunduğu Olanaklar

Genelde turizm sektörü özelde ise yerel turizm girişimciliği, en büyük sermayesi yerel değerleri ve insan kaynağı olan gelişmekte olan ülkeler için, özgün yerel girişimcilik türlerinin desteklenerek yüksek katma değer in yaratılabileceği gelecek vadeden, gelişmeye açık bir alandır. Yerele gömülü değerlerin turizm girişimciliği altyapısıyla ortaya çıkmasını sağlayıcı politikalar, toplumsal gelişmeye oradan da ekonomik gelişmeye doğru daha hızlı adımlar atılmasını sağlayıcı olabilecektir.

Genel literatüre paralel olarak Göreme’de de “yüksek ekonomik getiri turizm girişimciliğinin başlamasında en güçlü girişimcilik motivasyonu ve en önemli olumlu yön” olarak belirtilmekle birlikte, araştırmanın kadın girişimciliğiyle ilgili bulguları da olumludur. Turizm sektöründe genel olarak kadın işgücü katkı ve katılımı diğer sektörlerle kıyaslandığında daha kolay/hızlı sağlanabilmekte, tarımdan turizme geçişi sağlayarak nüfusun kırsal alanda tutunmasına da olanak vermektedir. Göreme örneğinde de iki kadın girişimci (%10.53 oranıyla) iş in sahibi görünmektedir ve girişim tarihleri 2017’dir. “aileye iş imkanı sağlaması”nın kendisi için motivasyon olduğunu belirten bir kadın girişimcinin devlet desteği ile işe başlamış olması önemlidir. Bu oranların yükselmesi için turizmde kadın girişimcilere verilen desteklerde pozitif ayrımcılık politikalarının önem taşıdığı görülmektedir. Bu durum gelirin yerele yayılması, toplumdaki kırılğan grupların istihdama katılması, toplumsal cinsiyete ilişkin muhafazakar yapılarıdaki eşitsizliklerin giderilmesinde önemli gelişmelerin ortaya çıkmasını sağlayıcı stratejiler oluşturulmasına temel oluşturabilir görünmektedir. Kadın girişimcilerin ikisinin de kriz yıllarında sürece girmiş olmaları, orta yaş grubunda ve Göreme kökenli olmaları, özellikle yüksek eğitimli olan girişimcinin “turizm benim ikinci hayatım” değerlendirmesi önemli bulgulardır. Yöre kadınlarının Türkiye’nin diğer bölgelerine oranla (Doğu Karadeniz, Safranbolu, vd.) turizmin pazarlanmasında ve sunulmasında erkekler kadar ön plana çıkamayan, görünmeyen ancak turizmi yönlendiren temel unsurlardan bir tanesi olan kadın emeğinin görünür kılınmasını sağlamada önemli bulunmuştur. Bu yeni gelişmeler, ekonomik bağımsızlığın yerel bilgiye dönüşmesi, İç Anadolu’daki küçük yerleşim birimlerinde turizme rağmen aşılamayan muhafazakarlığın aşılmasında da etkili olabilecektir.

Yaşam tarzına uymadığını düşündüğü halde, diğer getirilerinden dolayı bu sisteme entegre olan girişimcilerin deneyimleri de toplumsal yapının dönüşümü için de önemli ipuçları sunmaktadır.

Turizm ve turizm girişimciliği politikasının gelişimine katkı sağlayacak deneyim alanda mevcuttur. Deneyimlerin toplam bilgiye dönüşmesinin ve yeni girişimcilere aktarılmasının alt ve üst yapısı kamu politikalarıyla desteklenmelidir.

Çalışmanın bulguları turizm sektörünün temsilcileri, politika yapıcılar ve mekansal plan karar alma süreçleri için önem arz etmektedir. *Sonuçlar, turizm endüstrisinin ve turizme dayalı yerel girişimlerin desteklenmesinde/geliştirilmesinde mevzuatın ve merkezi-yerel hükümetlerin programlarının önemli rol oynadığını ortaya koymaktadır.* Buna göre, özellikle girişim ortamının organize edilmesi ve kurumsallaşması; girişimcilerin yetkinlikleri, becerileri, iş süreçlerinin geliştirilmesi; doğal ve kültürel varlıkların korunmasıyla ilgili olarak yeniden yapılanmaya yönelik merkezi/yerel yönetim politika ve programlarının oluşturulması yönünde adımların atılmasına gerek bulunmaktadır.

Kaynaklar

- Airey, D. J. Tribe, (2014). *Developments in Tourism Resesarch*, London: Routledge.
- Alaeddinoğlu F., ve Şeremet, M. (2016). *Nature-Based Tourism in Turkey: The Yayla in Turkey's Eastern Black Sea Region*, *Alternative Tourism in Turkey*, pp.71-86.
- Çamur Cihangir, K., (2000). “Yeni Liberal Politikaların Kentsel Arazi Kullanım Yapısına Etkileri: Çankaya (Ankara) İlçesi’nde Yapılaşmanın Çözümlemesi, 1985-1998”, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Kent ve Çevre Bilimleri Anabilim Dalı, 2000.
- Erdoğanaras, F., ve Öztürk, A. H., (2016). “*Turizm Girişimciliği: Beypazarı ve Safranbolu Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma*”, *Mekan ve Planlama*, s. 139-159, Gazi Üniversitesi, Elektronik Kitap.
- Goodwin, H. (2014). *Measuring and Reporting the Impact of Tourism on Powerty*, pp.63-76, *Developments in Tourism Resesarch*, eds: David Airey and John Tribe, Routledge.
- Göreme TGKR, (2015). *Göreme Telefon Rehberi ve Eski Fotoğraf Albümü*, Göreme Kasabası Turizm Geliştirme Kooperatifi Kültür Yayını, s.10-23.
- Hall, C. M., Williams, A. M., Lew, A. A. (2014). *Tourism*, pp. 3–24, *The Wiley Blackwell Companion to Tourism* (Editors: Alan A. Lew, C. Michael Hall, Allan M. Williams).
- Iakovleva, T., Bay-Larsen, I., Kharitonova, G., Didyk, V. (2012). “Entrepreneurship and Sustainability in Nature-based Tourism: The Role of Institutional Profiles in Northern Norway and Northwest Russia”. *Journal of Small Business and entrepreneurship*, Volume 25 Issue 4, pp. 433-450.
- Khoon Y.K., Hatten, T. S. (2002). *The Tourism Entrepreneur*, *International Journal of Hospitality and Tourism Administration*, 3:1, pp. 21-48.
- Koh, K. Y.,(2006). *Tourism Entrepreneurship: People, Place, and Process*, *Tourism Analysis*, 11, pp.115-131.
- Malecki, E. J. (2001). *Creating and Sustaining Competitiveness: Local Knowledge and Economic Geography, Knowledge, Space, Economy*, eds: J.R. Bryson, P.W. Daniels, N. Henry, and J. Pollard, Routledge, pp. 103-119.
- Malecki, E. J. (2009). *Geographical Environments for Entrepreneurship*, *International Journal of Entrepreneurship and Small Business*, 7-2, pp.175–190.
- Shaw, G. (2014). *Entrepreneurial Cultures and Small Business Enterprises in Tourism*, pp. 120–131, *The Wiley Blackwell Companion to Tourism* (Editors: Alan A. Lew, C. Michael Hall, Allan M. Williams).
- Shaw, G., A. Williams, M. (1998). *Entrepreneurship, Small Business Culture and Tourism Development*, *The Economic Geography of the Tourist Industry: A Supply-side Analysis*, eds. Keith G. Debbage, Dimitri Ioannides, Routledge.

Smith, S. L. J. (1998). *Tourism as an Industry: Debates and Concepts, 1998*. Entrepreneurship, Small Business Culture and Tourism Development, The Economic Geography of the Tourist Industry: A Supply-side Analysis, eds. Keith G. Debbage, Dimitri Ioannides, Routledge.

Tatar, F., Armatlı Köroğlu, B., (2017). Ankara İli Beypazarı İlçesi Kırsal Turizm Gelişimi ve Yerel Kalkınmaya Etkisi, *Planlama*, 27-2, s.115-128.

Tourism Australia Annual Report (2014). <http://www.tourism.australia.com/documents/corporate/Tourism-Australia-Annual-Report-2013-2014.pdf> (Erişim Ağustos 2016).

Türkiye Turizm Stratejisi 2023, <http://www.kultur.gov.tr>, (erişim: Eylül, 2017)

Wall, G. (1983) Atlantic City Tourism and Social Change, *Annals of Tourism Research*, 10- 4, pp.555-556.

İnternet Kaynakları:

http://nevsehir.bel.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=3&Itemid=117 (erişim: Aralık , 2017)

<http://mehmet-urbanplanning.blogspot.com.tr/2012/03/nevsehir-uchisar-belediyesi-koruma.html>, (erişim: Eylül 2017)

<http://www.csb.gov.tr/iller/nevsehir/index.php?Sayfa=sayfa&Tur=webmenu&Id=5031>, (erişim: Eylül 2017)

<http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44433/goreme-milli-parki-ve-kapadokya-nevsehir.html>, (erişim: Eylül 2017)

<http://www.wikizero.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvR8O2cmVtZQ>, (erişim: Eylül , 2017)

<https://www.yerelnet.org.tr/belediyeler/belediye.php?belediyeid=127470> (erişim: Eylül , 2017)